

14 18

OOORLOG IN BELGIË

Luc De Vos
Tom Simoens
Dave Warnier
Franky Bostyn

Jan Vanderstraeten en Geert Vanvaerenbergh, *WOI in 3D. Ongecensureerde beelden van het westelijke front*

Frank Becuwe, *Omloop der slagvelden. 1919 de meest heroïsche wielervedstrijd ooit*

Monika Triest en Guido Van Poucke, *Het grote taboe na de grote oorlog? België versus de adellijke familie Arenberg*

Beleef elke dag uit de Eerste Wereldoorlog. Kalender 2014-2018

Chris Spriet, *We werden honderd jaren ouder. Dichters over de Eerste Wereldoorlog*

Herman Van de Vijver, *1914-1918. Oorlog zonder einde*

Anthony Langley en Bert Govaerts, *Kassa! Kassa! Reclame in de Eerste Wereldoorlog*

Anthony en Nicky Langley, *De Grote Oorlog voor kleine kinderen. Heldenmoed in beeld*

Peter D'haeseleer, *De visie van de vijand. Wereldoorlog I volgens Duitse fotografen*

Marc Demeyer, *In Flanders Fields. Beelden/images*

Een Amerikaans reporter beleeft en beschrijft de strijd in Vlaanderen in 1914. E.A. Powell,

bewerkt door Nicky en Anthony Langley, met een voorwoord van Jens Franssen

Staf Schoeters, *Het ansicht van de Grote Oorlog*

Ruben Donvil, *De Grote Oorlog op kleine schaal*

Sporen van de Grote Oorlog, 33 West-Vlaamse WO I-hotspots om niet te missen

Davide Cali, Serge Bloch, bewerkt door Wim Opbrouck, *De vijand*

 DAVIDSFONDS
UITGEVERIJ

Herkomst foto's:

COL Privéverzameling
IFF Kenniscentrum In Flanders Fields Museum
ILL *L'Illustration* 1914-1919
IWN *Illustrated War News* 1914-1918
KLM Koninklijk Legermuseum
NN Herkomst onbekend
WD Verzameling Wilfried Deraeve

De Vos, Luc en Tom Simoens, Dave Warnier, Franky Bostyn
'14-'18. Oorlog in België

© 2014, Luc De Vos, Tom Simoens, Dave Warnier, Franky Bostyn
en Davidsfonds Uitgeverij nv
Blijde Inkomststraat 79-81, 3000 Leuven
www.davidsfonds.be
www.twitter.com/davidsfonds
www.facebook.com/davidsfondsuitgeverij
Vormgeving: Sin Aerts
Omslagfoto: het Koninklijk Legermuseum (KLM)

Bij de samenstelling van dit boek hebben de makers getracht alle rechthebbenden te achterhalen. Eigenaars van niet-toegewezen fotomateriaal wordt gevraagd de uitgever te contacteren.

D/2014/0240/14
ISBN 978-90-5826-990-4
NUR 689

Exploitatierechten Nederland: WBOOKS
info@wbooks.com

W BOOKS

ISBN 978-94-625-8020-6
NUR 689

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd,
opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand
en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze,
hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen
of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming
van de uitgever.

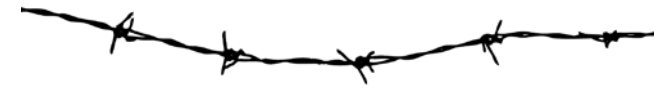
Luc De Vos (°1946) is een voormalig hoger officier van de Belgische krijgsmacht. Hij was onder andere zes jaar in Duitsland gelegerd. Hij is doctor in de letteren en de wijsbegeerte, specialiteit geschiedenis, en emeritus gewoon hoogleraar van de Koninklijke Militaire School en buitengewoon hoogleraar van de KU Leuven. Hij publiceerde 41 boeken en een tweehonderdtal artikelen in het Nederlands, Frans, Engels en Duits. Hij lag aan de basis van verschillende museale inrichtingen zoals het Domein van Prins Karel en de IJzertoren. Ook speelde hij een belangrijke rol in het tot stand komen van de zeer succesrijke tentoonstelling 'Ik was 20 in 1945'. Hij zorgt voor duiding in de media. Nu is hij nog voorzitter van de wetenschappelijke raad van de Koninklijke Bibliotheek Albert I en van de Historische Pool Defensie.

Tom Simoens (°1978) werd in 2001 licentiaat sociale en militaire wetenschappen aan de Koninklijke Militaire School (KMS). In 2009 studeerde hij af als master in de geschiedenis (U Gent). Tussendien diende hij drie jaar in een verkenningseenheid (1ste Regiment Jagers te Paard in Leopoldsburg), waarbij hij twee keer op buitenlandse zending vertrok (Kosovo en Afghanistan). Op dit ogenblik is hij als militair repetitor verbonden aan de leerstoel geschiedenis van de KMS. Zijn onderzoek heeft zich intussen vertaald in verschillende wetenschappelijke publicaties over het Belgische leger in de Eerste Wereldoorlog. Daarbij beperkt hij zich niet alleen tot de militaire operaties, maar heeft hij ook aandacht voor discipline en de werking van het militaire gerecht. Intussen werkt hij verder aan zijn doctoraal proefschrift over het Belgische leger tijdens de stellingenoorlog, een samenwerking tussen de KMS en de U Gent.

Dave Warnier (°1977) werd in 1999 licentiaat in de geschiedenis aan de U Gent en volgde daarop nog de aanvullende opleidingen Media en Communicatie (U Gent) en Journalistiek (VLEKHO te Brussel). In 2002 werd hij op diploma geworven als officier in het Belgische leger. Na zijn opleiding werd hij pelotonscommandant bij de verkenningstroepen van het 1ste Regiment Jagers te Paard te Leopoldsburg, waarmee hij een buitenlandse opdracht in Kosovo (2005) uitvoerde. Na een tussenstop bij het Centrum voor Basisopleiding en Scholing kwam hij uiteindelijk als militair repetitor aan de leerstoel geschiedenis van de Koninklijke Militaire School terecht, waar hij zich kon bekwamen in de militaire geschiedenis. Momenteel volgt hij de Vorming Kandidaat Hoofdofficier en bereidt hij zijn doctoraatsonderzoek over de prestaties van het Belgische leger tijdens de Achttiendaagse Veldtocht in mei 1940 voor.

Franky Bostyn (°1974) studeerde moderne geschiedenis aan de KU Leuven en woont in Ieper. In 2004 richtte hij in Zonnebeke het Memorial Museum Passchendaele 1917 op, waarvan hij ook conservator werd. Tot eind 2012 was hij er eveneens diensthoofd Toerisme en Erfgoed en verantwoordelijk voor het Bezoekerscentrum bij Tyne Cot Cemetery. Hij is gespecialiseerd in de materiële aspecten van de Eerste Wereldoorlog, zowel roerend als onroerend erfgoed. Zo tekende hij voor de restauratie en ontsluiting van onder meer de Duitse oorlogssite Bayernwald in Wijtschate, de Letteberg in Kemmel, het Kasteeldomein van Zonnebeke en het masterplan 'The Legacy of Passchendaele', waarin alle oorlogssites uit 1917 met elkaar verbonden worden. Hij concipieerde verschillende tentoonstellingen in binnen- en buitenland, organiseerde tientallen herdenkingsevenementen, leidde honderden groepen door de Westhoek en publiceerde ook verschillende boeken en artikels over de Westhoek met als bekendste *Passchendaele 1917: Het Verhaal van de Doden en Tyne Cot Cemetery*. Sinds 2013 werkt hij als historicus bij Defensie, waar hij het herdenkingsprogramma 2014-2018 opvolgt.

INHOUD

WOORD VOORAF	16
Dee uro a in	19
DE AANLOOP NAAR DE GROTE OORLOG	21
Europa in het begin van de 'korte' twintigste eeuw	21
De aanleiding voor het conflict	25
De hoofdrolspelers en hun legers	29
Frans Ferdinand en Sophie Chotek, een premoderne Romeo en Julia	30
HET BELGISCHE LEGER	31
Landsverdediging: geen nationale prioriteit	31
Belgische marine	31
Het veldleger	33
Vestingtroepen	38
Officieren	39
Uitrusting	40
Strategische plannen: geen consensus	41
De koning als opperbevelhebber	43
HET DUITSE LEGER EN HET SCHLIEFFEN-MOLTKEPLAN	45
Het Duitse leger	45
Bevelvoering	46
Rekrutering	48
Militaire verplichtingen in Duitsland 1893-1914	49
Het vliegwezen en de vloot	53
Het Schlieffenplan	55
HET FRANSE LEGER EN PLAN XVII	61
Het Franse leger	61
Militaire verplichtingen in Frankrijk na de nieuwe wet van 1913	61
Plan XVII, de erfenis van 1870	66

HET BRITSE LEGER	69	Het Duitse leger en het observatiekorps	141
Het Britse imperium	69	De Belgische uitvallen uit Antwerpen	142
Infanterie-cavalerie-artillerie	70	De Duitse aanval op de PFA	145
Regular Army	71	Beschouwingen	153
Territorial Force	72		
Kitchener's New Army	75	DE SLAG AAN DE IJZER. DAVID VERSUS GOLIATH (OKTOBER-NOVEMBER 1914)	157
Naar algemene dienstplicht	75	Het hydrologische systeem van de IJzervlakte	157
Troepen van het imperium	77	De slag	158
Organisatie van de British Expeditionary Force	78	<i>De keuze van de plaats</i>	158
Beschouwingen	81	<i>Het Belgische leger</i>	160
James Grierson of de ironie van het lot	81	<i>Het Duitse leger</i>	163
		<i>De druk op het Belgische front neemt toe</i>	164
		<i>De Duitsers over de IJzer</i>	166
		<i>De inundatie van de Noordvaart</i>	170
		Prudent Nuyten	171
		<i>Het front wordt geconsolideerd</i>	171
		<i>De overige inundaties</i>	173
		Beschouwingen	175
		Peter Kollwitz	177
Dee De e e in soor o van	83	DE EERSTE SLAG BIJ IEPER (OKTOBER-NOVEMBER 1914)	179
		Het landschap van 1914	179
DE ONVERHOEDESE AANVAL OP LUIK (AUGUSTUS 1914)	85	Een historisch slagveld	181
Het Belgische leger en de fortengordel rond Luik	85	The Battles for the Ridge	181
Het Duitse leger	88	Blijvend strategisch belang	183
De rol van de artillerie	89	Van de eerste Ulanen tot de evacuatie van de burgerbevolking	
De Duitse nachtaanval tegen de intervallen (5/6 augustus 1914)	92	(24 augustus-20 oktober 1914)	184
De forten tegen de Duitse artillerie (6-15 augustus 1914)	95	<i>Verkenningsoperaties</i>	184
Beschouwingen	99	<i>Aankomst van geregelde troepen</i>	185
		<i>'Schuwe Maandag' en de evacuatie van de burgerbevolking</i>	185
		<i>Toestand aan de vooravond van de slag</i>	187
		Eerste Duitse doorbraakpoging: de Slag bij Langemark (21-23 oktober 1914)	188
		<i>'Der Kindermord von Ypern'</i>	188
		<i>Britten verliezen terrein</i>	190
		Aanvallen en tegenaanvallen (24-29 oktober 1914)	191
		<i>Fransen nemen over</i>	191
		<i>Strijd om Zonnebeke</i>	192
		<i>Bloedige gevechten om Kruiseke</i>	193
		<i>Nieuwe Duitse troepen</i>	193
		Tweede Duitse doorbraakpoging: Slag bij Geluveld en Slag bij Mesen	
		(29 oktober-1 november 1914)	194
		<i>Vooruitgang bij de Meenseweg</i>	194
		<i>Household Cavalry verliest Zandvoorde</i>	194
		<i>Heroïsche slag bij Geluveld</i>	196
		<i>Verbeten slag bij Wijtschate-Mesen</i>	198
		<i>De strijd gaat verder</i>	198
VAN DE GETESTELLING NAAR ANTWERPEN (AUGUSTUS 1914)	101		
De Getestelling	101		
De eerste poging tot doorbraak bij Tienen	103		
De Slag der Zilveren Helmen	104		
Duitse doorbraak van de Getestelling bij Tienen	111		
DE STRIJD OM NAMEN (AUGUSTUS 1914)	115		
Het Belgische leger en de fortengordel rond Namen	115		
Het Duitse leger	115		
De Duitse aanval	116		
Beschouwingen	122		
VAN DE GRENZEN NAAR DE MARNE (AUGUSTUS-SEPTEMBER 1914)	124		
Het Schlieffen-Moltkeplan	124		
De Slag aan de Grenzen	124		
De Slag bij Charleroi	126		
De Slag bij Bergen	129		
De terugtocht	131		
'Het mirakel van de Marne'	134		
Beschouwingen	137		
DE STRIJD IN EN ROND HET NATIONALE BOLWERK ANTWERPEN (AUGUSTUS-OKTOBER 1914)	139		
Het Belgische leger en het nationale bolwerk Antwerpen	139		

Lokale gevechten (2-9 november 1914)	199
<i>Versterkte geallieerde opstelling</i>	199
<i>Gevechten in het zuiden</i>	199
<i>De Pruisische Garde</i>	199
Derde Duitse doorbraakpoging: Tweede Slag bij Langemark en Slag bij de Nonnebossen (10-11 november 1914)	201
<i>Tweede Slag bij Langemark</i>	201
<i>Slag bij de Nonnebossen</i>	201
<i>Strijd in het zuiden</i>	201
<i>Langemark-mythe</i>	202
Stabiliseringsgevechten (12-22 november 1914)	203
<i>Het front loopt vast</i>	203
<i>Einde van de Eerste Slag</i>	203
Beschouwingen	203
Dee Ver e e s oeken naar een oor raak -	207
DE TWEEDE SLAG BIJ IEPER (APRIL-MEI 1915)	209
Vorbereidingen	209
<i>Chloorgas: een nieuw wapen</i>	209
<i>Duitse plannen en geallieerde nonchalance</i>	210
<i>Britten veroveren Hill 60</i>	212
De eerste Duitse gasaanval (22 april 1915)	212
Moeizame Duitse vooruitgang (23 april-3 mei 1915)	214
<i>Canadees-Britse tegenaanvallen</i>	214
<i>Slag bij Sint-Juliaan</i>	216
<i>Belgen en Fransen in het verweer bij Steenstrate en Lizerne</i>	219
Inkrimping van het Ieperfront (28 april-7 mei 1915)	219
<i>Geallieerde terugtrekking</i>	219
<i>In Flanders Fields</i>	221
Hernieuwde Duitse aanvallen (5-13 mei 1915)	222
<i>Duitsers heroveren Hill 60</i>	222
<i>Slag bij Frezenberg</i>	222
<i>Vervolggevechten ten noorden van de Meenseweg</i>	224
Stabiliseringsgevechten (14-25 mei 1915)	225
<i>Duitsers terug achter het kanaal IJzer-Ieper</i>	225
<i>Slag bij Bellewaerde en verdere strijd</i>	226
Beschouwingen	227
DE GEALLIEERDE HERFSTOFFENSIEVEN VAN 1915 EN DE SLACHTPARTIJEN VAN 1916:	
VERDUN EN DE SOMME	229
De geallieerde herfstoffensieven van 1915	229
Het Franse front eind 1915 en in 1916	230
De Slag bij Verdun	230
De Slag aan de Somme	235
Nasleep	243

DE OPERATIES VAN HET BELGISCHE LEGER TIJDENS DE STELLINGENOORLOG (1914-1917)	245
De uitbouw van het leger: personeel en bewapening	245
De uitbouw van de frontlinie: een werk van lange adem	247
<i>De loopgraven</i>	248
<i>De Dodengang</i>	251
De Belgische sector: een veranderlijk gegeven	253
Demonstraties en raids aan het Belgische front	253
Grote offensieven: plannen, maar niet uitvoeren...	264
HET WESTELIJKE FRONT IN 1917	265
Het Nivelles-offensief	265
Passendale	271
Cambrai (20 november 1917)	271
<i>Onderscheidingen tijdens de Eerste Wereldoorlog</i>	276
BEWAPENING	279
Slag- en steekwapens	279
<i>Sabels</i>	279
<i>Bajonetten</i>	279
<i>Loopgraafmessen en knuppels</i>	279
Schouder- en handvuurwapens	280
<i>Schoudervuurwapens</i>	280
<i>Handvuurwapens</i>	281
Automatische wapens	282
<i>Zware mitrailleurs</i>	282
<i>Lichte machinegeweren</i>	283
<i>Machinepistool</i>	283
Hand- en geweergrenaten	283
Loopgraafmortieren	284
Artillerie	285
<i>Kanonnen en houwitsers</i>	285
<i>Veldartillerie en zware artillerie</i>	286
<i>Lange Max en Dikke Bertha</i>	287
<i>Munitie</i>	288
<i>Belgische artillerie</i>	289
Mijnen	290
<i>Ondiepe mijnenoorlog 1915-1916</i>	290
<i>Diepe mijnenoorlog 1916-1917</i>	291
Gas	293
<i>Van industriële grondstof tot Grünkreuz</i>	293
<i>Blaukreuz-Gelbkreuz</i>	293
<i>De geallieerde gasoorlog</i>	294
<i>Gasbescherming</i>	294
<i>Gas: een dodelijk wapen?</i>	294
Vlammenwerpers	296
<i>Vloeibaar vuur</i>	296

<i>Totenkopfpioniere</i>	296
<i>Geallieerde vlammenwerpers</i>	296
Tanks	296
<i>Ontwikkeling en gebruik</i>	296
<i>Lichtere tanks en antitank</i>	297
<i>Balans</i>	298
<i>Oorlog in de lucht</i>	298
DE DERDE SLAG BIJ IEPER (JUNI-NOVEMBER 1917)	301
Haigs Flanders Offensive	301
<i>Doorbraakpoging in Vlaanderen</i>	301
<i>Het plan</i>	301
Proloog bij Mesen-Wijtschate: de Mijnsenslag (7-14 juni 1917)	302
<i>De Mesenboog ondergraven</i>	302
<i>Zero Hour</i>	305
<i>De Mesenboog rechtgetrokken</i>	306
Moeizame voorbereidingen (juni-juli 1917)	307
<i>Duitse voorbereidingen op de Abwehrschlacht</i>	307
<i>Grote Britse aanval op breed front</i>	308
<i>10-12 juli 1917: Duitse tegenacties, Strandfest en nieuwe gassen</i>	309
<i>12-31 juli 1917: ongeziene artilleriebeschieting</i>	312
Eerste fase: Britten (31 juli-28 augustus)	312
<i>31 juli-2 augustus 1917: Slag bij Pilkem</i>	312
<i>10 augustus 1917: verovering van Westhoek</i>	315
<i>16-18 augustus 1917: Slag bij Langemark</i>	315
Naar een nieuwe aanpak (18 augustus-19 september 1917)	317
<i>Het offensief moddert aan</i>	317
<i>Gough vervangen door Plumer</i>	319
Tweede fase: het ANZAC (20 september-12 oktober 1917)	320
<i>20-25 september 1917: Slag bij de Meenseweg</i>	320
<i>26 september 1917: Slag bij het Polygoonbos</i>	322
<i>4 oktober 1917: Slag bij Broodseinde</i>	323
<i>9 oktober 1917: Slag bij Poelkapelle</i>	326
<i>12 oktober 1917: Eerste Slag bij Passendale</i>	327
Nieuwe reorganisatie (13-25 oktober 1917)	328
Derde fase: de Canadezen (26 oktober-10 november 1917)	330
<i>26 oktober 1917</i>	330
<i>30 oktober 1917</i>	332
<i>6-10 november 1917</i>	334
Beschouwingen	334
<i>Een onhoudbare salient</i>	334
<i>Ondergelopen trechterveld</i>	335
<i>Menselijke tragedie</i>	336
<i>Tactische blunder of strategische noodzaak?</i>	337
<i>Literatuur en kunst</i>	341

Dee V n ere ronten	343
VAN EUROPEES CONFLICT NAAR WERELDOORLOG	345
Het oostfront	345
Oostenrijk-Hongarije	348
Het Ottomaanse Rijk	353
De strijd in de kolonies	358
<i>Afrika</i>	362
De Verenigde Staten	362
De Russische revoluties	364
<i>De oorlog ter zee</i>	366
<i>De duikbotenoorlog</i>	369
LEVEN AAN HET FRONT	371
Structuur	371
<i>Uitbouw in de diepte</i>	371
<i>Routine</i>	373
Persoonlijke uitrusting	373
<i>Uniformen</i>	373
<i>Hoofddeksels</i>	374
<i>Bepakking</i>	375
Dagelijkse leven	376
<i>Eten en drinken</i>	376
<i>Hygiëne</i>	380
<i>Medische verzorging</i>	382
BEZET BELGIË EN POLITIEK BELGIË	385
Bezete België	385
<i>Het gouvernement-generaal</i>	385
<i>Het Etappengebied</i>	389
<i>Het Operationsgebied en het Marinegebied</i>	391
Dagelijkse leven	392
Het verzet	398
Inlichtingennetwerken	401
Collaboratie en activisme	404
De Belgen in Duitsland	407
<i>Belgische burgers in Duitsland</i>	407
<i>De krijgsgevangenen</i>	408
De Belgische diaspora	410
Politiek België	415
<i>Vredespogingen en oorlogsdoeleinden</i>	415
De Belgische regering	417
Koning Albert	418

Dee V et aatste oor o s aar	421	Dee V et a s uite n van e oor o	491
DE DUITSE LENTE OFFENSIEVEN VAN 1918	423	DE WEDEROPBOUW. EEN WERK VAN LANGE ADEM	493
Duitse plannen	423	Terugkeer van de bevolking	493
De Kaiserschlacht	425	Terugkeer van het lokale bestuur	494
De Leie	427	Huisvesting	496
De Slag om de Kemmelberg	428	Inkomsten	497
De Aisne en de Matz	430	Munitie	498
Opnieuw de Champagne	432	Bunkers	499
8 augustus: een ongeluksdag	432	Landbouw	500
DE FRONTBEWEGING. HET BELGISCHE LEGER IN 1918. ALLE HENS AAN DEK	435	Ieper, een symbolische plaats	501
Nieuwpoort	436	Beschouwingen	504
De Frontbeweging	442	EPILOOG. DE VREDESVERDRAGEN NA DE EERSTE WERELDOORLOG	505
De broers Van Raemdonck	444	De vredesconferentie van Versailles	505
Discipline en bestraffing in het Belgische leger	446	Het Verdrag van Versailles	507
DE GECOMBINEERDE RAIDS OP ZEEBRUGGE EN OOSTENDE (APRIL-MEI 1918)	449	<i>Territoriale wijzigingen</i>	507
Context	449	<i>Bezetting en ontwapening</i>	508
Zeebrugge	450	<i>Economische bepalingen</i>	509
Oostende	456	<i>Morele bepalingen</i>	510
Beschouwingen	458	<i>De balans voor België</i>	510
Marinekorps Flandern	461	De andere verdragen	511
HET BEVRIJDINGSOFFENSIEF. HET BELGISCHE LEGER BEWIJST ZIJN GEVECHTSWAARDE (SEPTEMBER-NOVEMBER 1918)	463	<i>De ontbinding van Oostenrijk-Hongarije</i>	511
De strategie van Ferdinand Foch	463	<i>Bulgarije</i>	513
<i>De Belgische deelname</i>	465	<i>Het Ottomaanse Rijk</i>	514
<i>De Legergroep Vlaanderen</i>	466	<i>Rusland</i>	515
<i>Het offensief van Legergroep Vlaanderen</i>	467	De Volkenbond	517
De eerste fase (vanaf 28 september)	469	DE EERSTE WERELDOORLOG. TOTALE OORLOG EN MILITAIRE PATSTELLING	519
De tweede fase (vanaf 14 oktober)	472	BIJLAGEN	527
De derde fase (vanaf 31 oktober)	476	Bijlage A. De samenstelling van het Belgische veldleger in augustus 1914	527
De 'veertien punten' van Wilson	479	Bijlage B. De samenstelling van het Belgische leger in september 1918	531
Het rijtuig van de wapenstilstand	482	Bijlage C. Sectoren bezet door het Belgische leger	535
Fase 4 geannuleerd: wapenstilstand!	485	Bijlage D. Britse, Franse en Duitse eenheden in België	540
Beschouwingen	487	Bijlage E. Duitsers krijgsgevangen genomen door het Belgische leger (per maand)	541
		BIBLIOGRAFIE	543
		ANNOTATIE	555
		MILITAIRE TERMINOLOGIE	587

WOORD VOORAF

Onmiddellijk na de Eerste Wereldoorlog verschenen al heel wat werken over dit drama. Het overgrote deel ervan overschreed evenwel nauwelijks het apologetische karakter. Vooraleer men beschikte over de nodige tijdsafstand, brak een nieuw conflict van nog grotere omvang uit. Meteen sprak men toen van de 'Tweede Wereldoorlog'. De 'Grote Oorlog' werd dan de 'Eerste Wereldoorlog'. Voor de lange tijd neutraal gebleven Amerikanen was het de 'European War'. De nieuwe oorlog verdrong het eerste conflict en werd voor vele jaren het voornaamste voorwerp van studie en onderzoek. Voor de generatie geboren na de Tweede Wereldoorlog, en zeker voor de jeugd van de jaren 2000, komt de Eerste Wereldoorlog echter steeds meer op gelijke voet met de Tweede.

In 1996 publiceerde ik een synthetisch werk over de Eerste Wereldoorlog waarin de nadruk lag op het militaire. Het jaar daarop verscheen van Sophie De Schaepdrijver *De Grote Oorlog. Het Koninkrijk België tijdens de Eerste Wereldoorlog*, waarin vooral het alledaagse leven, het politieke en de Amerikaanse betrokkenheid besproken werden. Ondertussen zagen vele boeken over de Eerste Wereldoorlog het licht. De herinnering aan die oorlog is het meest recente onderwerp van onderzoek. Terwijl in de Angelsaksische landen ook heel veel studies verschenen over het militaire, bleef het aantal militair-historische werken over de Eerste Wereldoorlog in België tot dusver relatief beperkt.

Nochtans zijn het namen als Luik, IJzer, Ieper en Passendale die bij de Eerste Wereldoorlog het meest associaties oproepen en was het in ieder geval het militaire dat zorgde voor een cesuur in de geschiedenis. De meeste historici beschouwen 1914 immers als het einde van de negentiende eeuw, het einde van het naïeve geloof in onbeperkte vooruitgang en rationaliteit. Voor België was de Eerste Wereldoorlog ook het einde van de verplichte neutraliteit die het land bij de onafhankelijkheid kreeg opgelegd. De belangrijkste onderzoeksvragen zijn dan ook militaire: hoe is de Eerste Wereldoorlog in België vastgelopen, hoe was het vier jaar lang niet mogelijk om het front hier te doorbreken en hoe is het eigen Belgische leger deze oorlog doorgekomen?

De voorliggende publicatie heeft dus niet de ambitie een volledig overzicht te geven van de Eerste Wereldoorlog in België, maar wel van de voornaamste militaire operaties waar Belgische troepen bij betrokken waren of die zich voltrokken op Belgisch grondgebied. Op aspecten als de oorlog achter het front, het medische, het maritieme en de luchtoorlog hadden we graag nog wat dieper ingegaan, maar dan was deze studie zeker niet meer in één boekdeel te vatten. Al voorziet het boek tussen de analyses

van de veldslagen door wel in een aantal meer algemene hoofdstukken, om de Eerste Wereldoorlog toch als 'totale oorlog' te kunnen vatten.

Uitgangspunt voor het boek was mijn publicatie van 1996, waarnaar dan ook niet meer verwezen is. In het voorbereidend onderzoek werden zowat alle relevante publicaties doorgenomen die tot medio 2013 verschenen zijn. De nieuwe publicatie werd gerealiseerd met drie medewerkers-historici: kapitein-commandant Tom Simoens, die het IJzerfront beschreef en ook de meeste stukken over het Belgische leger; kapitein Dave Warnier, die naast verschillende operaties ook de meer algemene hoofdstukken voor zijn rekening nam, en Franky Bostyn, die zich toelegde op de materiële aspecten en de oorlog aan het Ieperfront en tevens zorgde voor de meeste illustraties. Het merendeel van de bijna vierhonderd illustraties in het boek zijn nog nooit verschenen en komen van de Service Photographique de l'Armée Belge, bewaard in het Koninklijk Legermuseum te Brussel, uit de verzameling private albums van het In Flanders Fields Museum te Ieper, uit de privécollectie Duitse foto's van Wilfried Deraeve uit Oostnieuwkerke en van de belangrijkste geïllustreerde tijdschriften uit de oorlog zelf. Ook werden de nodige kaartjes ingelast die zeker zullen bijdragen tot een betere toegankelijkheid.

Ten slotte wens ik uitdrukkelijk iedereen te danken die ons geïnspireerd of geholpen heeft bij de realisatie van dit lijvige boek. Ik denk daarbij op de eerste plaats aan de uitgeverij Davidsfonds, de collega's van de leerstoel geschiedenis van de Koninklijke Militaire School, de bruikleengevers van fotomateriaal en verder nog het personeel van het documentatiecentrum van het Koninklijk Legermuseum (Brussel) en het Kenniscentrum van het In Flanders Fields Museum (Ieper), Luc Preudhomme (voor een aantal kaarten), Frans Descamps (Ieper), Roger Verbeke (Wervik), Laurenz Soetens en Bernd Vanderheyden van de Historische Pool Defensie.

Precies honderd jaar na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog hopen wij alvast een belangrijke bijdrage geleverd te hebben tot de geschiedenis van het grootste en bloedigste conflict dat ooit op Belgische bodem uitgevochten is. Als historisch slagveld van Europa wil dat heel wat zeggen...

Luc De Vos

Em. Prof. Dr. Koninklijke Militaire School – KU Leuven

